

Trafikmedicinskt Centrum
Karolinska Universitetssjukhuset - Huddinge

Medicinsk olämplighet för körkortsinnehav – handläggningen i praktiken

Catarina Lundberg, leg psykolog, med dr, sektionsansvarig
Trafikmedicinskt Centrum, Karolinska Universitetssjukhuset
Huddinge

NTFs workshop 2020-11-26

De flesta länder med en tillräckligt mogen trafikultur har någon form av medicinska krav för körkortsinnehav.

Olika former för att kontrollera att personer uppfyller kraven. Sjukvårdens roll inte densamma överallt.

- **Åldersrelaterade kontroller** av hela befolkningen (ex Norge)
- **Opportunistiska kontroller** (ex Sverige)
- Sträng medicinsk sekretess (ex Frankrike, Tyskland)
- Körkortshavaren måste själv anmäla olämplighet till myndigheter (ex Kanada, Storbritannien, Italien)

Det svenska systemet:

- **Opportunistiska kontroller**, d v s läkare fångar upp personer som söker vård, vars fortsatta körkortsinnehavet kan ifrågasättas
- Personer med (polisrapporterat) avvikande förarbeteende kan **föreläggas** att inkomma med **läkarintyg**
- **Läkares anmälningsskyldighet enligt lag**

Transportstyrelsens författningssamling **TRANSPORT
STYRELSEN**

TSFS 2010:125

VÄGTRAFIK

Transportstyrelsens föreskrifter och allmänna råd
om medicinska krav för innehav av körkort m.m.
(konsoliderad elektronisk utgåva)

Transportstyrelsens föreskrifter om medicinska krav för innehav av körkort m m

- **2. Synfunktioner**
- 3. Hörsel och balanssinne
- 4. Rörelseorganens funktioner
- 5. Hjärt- och kärlsjukdomar
- 6. Diabetes
- 7. Neurologiska sjukdomar
- 8. Epilepsi, epileptiskt anfall och annan medvetandestörning
- 9. Njursjukdomar
- **10. Demens och andra kognitiva störningar**
- 11. Sömn- och vakenhetsstörningar
- 12. Bruk av substans som påverkar förmågan att köra motordrivet fordon
- 13. Särskilt läkarutlåtande efter grovt rattfylleri och efter upprepade fall av rattfylleri
- 14. Psykiska sjukdomar och störningar
- 15. ADHD, autismspektrumtillstånd och likartade tillstånd samt psykisk utvecklingsstörning

Vilka frågor ska den
körkortsmedicinska utredningen
besvara?

Hur görs det?

Hur bedöms resultaten?

Möjliga **utfall**

Att **kommunicera** resultaten

Frågan som den körkortsmedicinska utredningen i egentlig mening ska besvara:
Uppfyller patienten de medicinska kraven för körkortsinnehav enligt föreskrifterna (TSFS 2013:2)?

inte detsamma som:

”Är patienten trafiksäker?

eller

”Kan patienten köra bil?”

Exempel på områden som den körkortsmedicinska utredningen ska undersöka:

- **Trafiksyn**
- **Risk för plötslig inkapacitering (ex hjärtinfarkt, stroke, epileptiskt anfall)**
- **Risikfaktorer för insjuknande/återinsjuknande**
- **Rörelseförmåga/anpassningsbehov**
- **Kognition**
- **Insikt/Omdöme**
- **Läkemedelsanvändning**

10 kap. Demens och andra kognitiva störningar:

Demens utgör hinder för innehav

Innehav i grupp I kan beviljas vid lindrig demens
(med intakt omdöme)

Allvarlig (ur trafiksäkerhetssynpunkt) kognitiv störning utgör **hinder för innehav**. (Uppmärksamhet, omdöme, minne, visuospatiala och psykomotoriska funktioner)

Vid lindrig demens **samt vid tillstånd med minnesstörning, där demensutveckling kan misstänkas**, ska villkor om läkarintyg föreskrivas ...
Omprövning 1 år.

Hur görs? - Läkareundersökning

- Anamnes (sjukhistoria, körkortsstatus, körvanor, olycksinblandning, läkemedel)
- Enkla test av minne och visuokonstruktiv förmåga
- Kroppsundersökning
- **Synprovning**
 - Synskärpa
 - Synfält

Hur görs undersökningen?

Information som undersökningen kan ge utöver de konkreta resultaten:

- Medverkan
- Samspel
- Anhörigs roll

- Behov av ytterligare undersökningar / konsultation

Vad görs? (Vid misstanke om kognitiv påverkan/demens)

Kognitiva funktioner att undersöka (TSFS 2013:2, 10 kap, 1 §):

- Psykomotoriskt tempo
- Förmågan att ta in och bearbeta synintryck (= visuospatial förmåga)
- Minne
- Mental flexibilitet/omställningsförmåga
- Uppmärksamhet
- Omdöme
- Exekutiva funktioner

Testmetoder:

- *Allmän kognitiv förmåga (MMSE, MoCA)*
- *Enklare test av specifika kognitiva förmågor (5-saksprov, kubkopiering, klocktest)*
- *Mera ingående test som ger mera nyanserade resultat*
- *Test som är speciellt framtagna för att bedöma lämplighet för bilkörning*

**Kombination av olika testmetoder ökar
träffsäkerheten
Det räcker inte med endast ett test!**

Hur **bedöma** resultaten?

- Synnedsättning: tydligare regler än för flertalet andra medicinska tillstånd
- Olämplighet på grund av en **kombination** av flera nedsättningar (TSFS 2013:2, 1 kap, 5 §; i praktiken ofta svårt att tillämpa)
- Insikt / omdöme
- Nedsatta kognitiva förmågor, men misstanke om låg ursprungsnivå och/eller god körfärdighet

Möjliga utfall av den körkortsmedicinska utredningen:

- a. **Olämplighet** för fortsatt körkortsinnehav:
läkaranmälan till Transportstyrelsen
- b. Körkortskraven är uppfyllda, **ej risk för försämring** → **ingen åtgärd**
- c. Körkortskraven är uppfyllda, men behov av uppföljning finns på grund av **risk för försämring** (intyg till Transportstyrelsen)
- d. Resultaten av de kliniska undersökningarna befinner sig i ett "svårbedömt gränsområde" (TSFS 2013:2, 10 kap, 8 §) → **körtest/körprov?**

Indikationer för att genomföra ett praktiskt körprov:

Resultaten av de kliniska undersökningarna är svårbedömda på grund av:

- **svårigheter att genomföra de olika testuppgifterna** (kort skolgång, bristande språkförståelse, annan kulturell bakgrund, låg begåvning etc.)
- **Möjlig kompensationspotential till följd av lång och gedigen körerfarenhet** (exvis yrkesförare)

- Efter inkommet läkarintyg:
Transportstyrelsen fattar beslut om det fortsatta körkortsinnehavet
- Körkortshavaren meddelas
- Om körkortsinnehavet förenas med villkor, förs detta in i körkortsregistret och körkortshavaren får en påstötning tre månader före sista datum

Föreläggande om läkarintyg

- Utfärdas exempelvis om intyg enligt villkor inte har inkommit
- Kan rekommenderas av anmälade läkare (exvs **utredningsanmälan**; kan också gälla intyg om godkänt körprov)
- Kan beslutas av Transportstyrelsen efter polisrapporterad trafikhändelse
- Föreläggande innebär att körkortet återkallas om intyget inte inkommit **senast vid angivet slutdatum** (oftast tre månader efter att föreläggandet utfärdats)

Dispens från de körkortsmedicinska kraven

- Förutsätter att körkortet är återkallat
- Körkortshavaren ansöker om dispensen och bifogar underlag, exempelvis intyg avseende medicinsk utredning
- Beslutas av Transportstyrelsen
- Hänsyn tas till sociala omständigheter
- Kan beviljas vid synfältsinskränkning, nedsatt mörkerseende
- Kan i princip avse geografisk inskränkning, körning endast med passagerare m m (förekommer sällan)

Den lämpligaste processen vid kognitiv svikt/demens:

- Tidigt väcka frågan om fortsatt körkortsinnehav
- Skaffa utgångsvärden att jämföra med senare
- Om OK i dagsläget – informera Transportstyrelsen om behov av körkortsvillkor och följ personen över tid
- När körkortskraven inte längre är uppfyllda – gör anmälan eller föreslå att personen själv ska begära sitt körkort ogiltigt

Hur ska sjukvården kommunicera utredningsresultaten vid olämplighet?

- Skillnad mellan körfärdighet och körlämplighet
- Starka reaktioner (olämpligheten ofta inte uppenbar för patienten)
- Tid för förklaring/bearbetning
- Ev ny undersökning efter en tid
- Diskutera alternativa transportmöjligheter